

3. 12. 2021 Primorske novice

Stran/Termin: 23

Naslov: Neoliberalizem: preživetje starih elit

Naklada: 21.000,00

Avtor: TINA M. VALENCIČ

Površina/Trajanje: 634,62

Rubrika/Oddaja: 7. VAL

Žanr: POROČILO

Gesla: GORAZD KOVAČIČ

Ekonomist in publicist Franček Drenovec o neoliberalizmu in Sloveniji v njem

Neoliberalizem: preživetje starih elit

Ekonomist, publicist, avtor lepega števila knjig in od nedavnega tudi že upokojenec, Franček Drenovec, je eden tistih mislecev, ki stanje v družbi skozi ekonomsko prizmo poslušalcu predstavi na razumljiv, predvsem pa na drugačen način. Najbrž zato, ker neortodoksni ekonomist, kakor ga je predstavil sociolog [Gorazd Kovačič](#), ekonomijo razume in razlaga kot družboslovno vedo.

TINA M. VALENCIČ

Dolgo let je **Franček Drenovec**, ki je po izobrazbi ekonomist, deloval v Banki Slovenije kot analitik, obenem pa kot neodvisen publicist. Od letos upokojeni Drenovec je lani izdal študijo V skritem kraju kapitalizma, Brskanje po marksizmu, v kateri nadaljuje kritično analizo neoliberalizma.

“Neoliberalizem je pojem, ki je prešel že v splošno rabo in se uporablja pogosto za označevanje vseh tegob kapitalizma nasploh. Bolj dodelane razlage so pa različne. V navedeni knjigi raziskujem razvojne značilnosti kapitalizma, ki jih zaznamo, skladno z Marxovim pristopom, s pogledom v njegovo 'materialno bazo', v značilnosti in posebnosti produktivne dejavnosti ljudi v kapitalizmu,” poudarja Drenovec. Njegova uporaba pojma neoliberalizem se nanaša na zadnjo krizo tega sistema, v katero so zapadle vodilne države svetovnega jedra že pred petdesetimi leti. “Ta kriza je na neki način terminalna, saj odraža izčrpanje temeljne poganjajoče moči kapitalizma, moči poganjanja materialnega napredka.”

Preživetje

Materialna rast, rast BDP, se je v svetovnem jedru že pred desetletji praktično zaustavila. Ta moč pa je edina, ki jo ima kapitalizem. “Z njo je v zadnjih stoletjih prevladal ves svet; v razmerah vseprisotnega materialnega siromaštva je obljuba materialnega napredka in doseganja blaginje pač najpomembnejša. In ko je ta obljuba realizirana, ko motivacije

materialne blaginje za ljudi niso več absolutna prioriteta, se vsa notranja konsistentnost sistema zruši. Vrstiti se začnejo vse bolj grobe oblike neoliberalnega kriznega menedžmenta. Kriza je 'fundamentalna' in nerešljiva z doslej veljavnimi načini upravljanja kapitalizma. Za kakšne druge načine pa stare elite sistema niso dovzetne. Tu smo.”

Drenovec v tem kontekstu govori o trendih in o stanju v družbah svetovnega jedra. “Na periferiji, kamor spada pač tudi Slovenija, je tragedija še večja. Družbe periferije 'uvažajo' tehnološke, ekonomske in ideološke modele jedra v pričakovanju, da uvažajo tudi njihovo zmogljivost ustvarjanja blaginje. V evropski periferiji, tudi v Sloveniji, smo v drugi polovici prejšnjega stoletja posnemali njihov fordovski tehnološki model in socialno-demokratsko ureditev njegovega upravljanja. Potem pa je postal 'izvoz' iz družb jedra izvoz neoliberalizma.”

V Sloveniji, meni Drenovec, se je začel sistem spreminjati v pretežno neoliberalnega pred dobrimi petnajstimi leti: “In od takrat naprej to nemo: ker neoliberalizem ni več namenjen poganjanju materialnega napredka, temveč je namenjen, nasprotno, preživetju starih elit, in samo elit, v novih razmerah brez rasti in napredka. Za družbe periferije, v katerih je elementarni materialni napredek še vedno nadvse pomemben in dosegljiv pretežno z metodami povečevanja produktivnosti dela iz prejšnjega časa, je bila ta sprememba naravnost katastrofalna. V Sloveniji se je povečevanje produktivnosti dela v zadnjih desetih, petnajstih letih skoraj zaustavilo. Gospodarsko rast, bistveno nižjo kot prej, dosegamo skoraj samo še s povečevanjem zaposlovanja, to pa skoraj samo z za-

poslovanjem nekvalificirane in nizko kvalificirane delovne sile iz tujine.”

Analiza kapitalizma

Njegova analiza je analiza kapitalizma in s kategorijami kapitalizma, s kategorijami materialnega napredka je težko biti bolj natančen o naterialnem, pravi. “Še posebno, ker gre za prelamljanje v materialno že nasičenih družbah, kar Slovenija še ni in o čemer je v Sloveniji težje razmišljati, kakor tam, kjer se jim to

periferiji (na primer v Italiji). Na tem mestu bi bolj izpostavil naslednjo etapo, namreč veliko liberaliziranje v 80. in 90. letih, ki je bilo v Sloveniji pač zamujeno, a zato takrat toliko bolj intenzivno,” opisuje Drenovec.

Najnaprednejša jedra slovenske industrije so se bila sposobna preusmeriti v izvoz v Evropo že v času krize jugoslovanskega trga v osemdesetih, kar je, kot pravi ekonomist, rešilo slovensko osamosvojitve. “Osebnost se mi zdi enako pomemben, vsaj po konsekvencah za socialne

dice, ko se bo začela ta iluzija razblinjati. Doslej Slovenci še niso večinsko volili politikov, ki strežejo razočaranju, kot marsikje drugje vzhodno od nas; sedanja vlada ni bila izvoljena. Bodo pa začeli bežati k prav takim, sem pisal, že čez nekaj let. Zelo močno opozorilo o takšnem razpletanju smo prejeli letos ob nenavadno močnem izbruhu množične iracionalnosti, ki je bila utemeljena mnogo globlje kot navadno antivakserstvo. Iluzije se razblinjajo, čas normalnosti se naglo izteka. Brez zelo velikih zasukov v slovenskem liberalnem političnem establišmentu bo slovenska liberalna država že v zelo kratkem času spet na preizkušnji, tokrat legitimirana tudi po kanalih liberalne demokracije.”

“Manično nizkocenovno potrošništvo ni znak srednjega sloja, je znak prav nasprotnega. Prišle bodo posledice, ko se bo začela ta iluzija razblinjati.”

FRANČEK DRENOVEC
ekonomist in publicist

Neuporabna sredstva

V duhu stanja, v katerem se je svet znašel ob epidemiji koronavirusa, smo od letos upokojenega ekonomista povprašali tudi o vplivu korone na gospodarstvo. Najpomembnejše se mu zdi opozoriti, da se je koronska kriza zgolj umestila v že dolgo trajajoči trend siceršnje krize kapitalizma. “Zadnji dve leti sta bili kar dobrodošel predah, v katerem smo lahko govorili o krizi zaradi pandemije. Ampak glavna, osrednja kriza kapitalizma traja že desetletja in se bo tudi po prehodu pandemije samo nadaljevala. In poglobljala,” opozarja Drenovec.

“Sredstva, s katerimi so se doslej bojevali proti tej krizi, predvsem z monetarnim napihovanjem sistema, ki je tudi glavni vzrok sedanje inflacije, so postala v svoji ekstremnosti že neuporabna. Kdo ve, kaj še vse pride. Vemo samo, da nič dobrega. In kot vedno v takih situacijah,

lomljenje že dogaja. Vsaj osnovne reči, ki zadevajo javne službe in javne storitve nasproti zasebnim, tržnim, pa bi bilo treba v Sloveniji vsekakor upoštevati že zdaj. Razvoj 'zaostajajočih' družb mora teči po bližnjicah, brez ponavljanja vseh poti in stranpoti, po katerih so šle družbe, iz katerih 'uvažajo'. Kolikor je mogoče, morajo začeti čim prej uveljavljati tudi vsebine, ki so v družbah jedra prav zdaj najnovejše in najbolj perspektivne.”

Kako naj se torej družba, predvsem slovenska, izvije iz primeža neoliberalizma? “V svoji nedavni zgodovini imamo obdobje kakšnih štiridesetih let izjemne razvojne dinamike. Moja generacija je živela v času skoraj nenehnega napredka. Ne pozabimo, da je ob izbruhu druge svetovne vojne polovica slovenskega prebivalstva še živela od kmetijstva. Po vojni je prišlo skoraj dve desetletji dokaj zgrešenih poti industrializacije. No, nekaj dobrih podlag je bilo zgrajenih tudi po tem vzorcu, ki pa je na prehodu v 60. leta že zdrsel v hudo krizo. Iz te stiske se je vsaj Slovenija takrat izvila s povsem prenovljenim modelom fordovskega tehnološkega napredovanja, ki se je vklapljal v dinamične procese v vsej tedanji 'zahodnoevropski' periferiji in pol-

strukture, če že ne toliko za produktivne, tedanji razmah drobnega sektorja.”

Velike spremembe

Tako v modernizirani industriji kakor v novem drobnem sektorju so se večini slovenskega prebivalstva v tem času načini dela in načini življenja povsem spremenili. “Prestopili so v svet občutenja znatne osebne avtonomije, samozavesti, 'modernosti'. Tranzicija je velike dele prebivalstva tudi osiromašila, morda v naterialnem smislu še bolj, a za večino so bili učinki te velike liberalizacije samo pozitivni. V morda kar večini prebivalstva so se nenadoma videli kot pripadnike srednjega sloja. Bili so zadovoljni in so volili liberalce, bodisi tiste bolj socialno-demokratske ali, skladno z našim pogostim drobnoposestniškim 'ljudskim neoliberalizmom', tiste bolj 'liberalno liberalne', s čimer samo pljuvajo v lastno skledo, ampak tako je to z ideologijami,” navaja Drenovec.

Že pred časom je kar nekajkrat napisal, da je bil ta preskok v srednji sloj za večino zgolj iluzija. “Manično nizkocenovno potrošništvo ni znak srednjega sloja, je znak prav nasprotnega. In da bodo prišle posledice,

bo prešla politična dinamika sistema prej ko slej na ulice, k ljudstvom. K nam samim. Trenutno nam pogled naprej ne pokaže drugih scenarijev. V takem času živimo.”

O gospodarski prihodnosti Slovenije pa pravi, da so bile vse od druge svetovne vojne slovenske politične oblasti interesno pripete na nosilce produktivnega napredka v podjetjih - v prvem obdobju po vojni še v ideološko precej zgrešenem razumevanju napredka, potem pa nič več zgrešeno. “Ta ekonomsko-politična naveza, normalna v času pred neoliberalizmom, je proizvedla uspešno slovensko osamosvojitve in petnajst let naše nadaljnje, od vseh priznane zgodbe o uspehu. Potem so se stvari spremenile.”

Tako, poudarja Drenovec, v današnji Sloveniji delujejo produktivno najuspešnejši deli gospodarstva kot nekakšne eksteritorialne, zgolj k svojim tujim trgov pripete enklave. “Slovenski politiki se jih bojijo in izogibajo, tako kot se šefi teh firm bojijo in izogibajo politikom. Današnje ekonomsko-politične naveze so na eni strani naveze med politiki in lastniki velikih premoženj, premoženj kar tako, zaradi moči in vpliva, ki ga dajejo, pa čeprav so v Sloveniji v veliki meri rentniška in parazitska; in na drugi strani naveze med politiki in najbolj zaostalimi in nizko produktivnimi deli drobnega gospodarstva, ker je to tisto, ki ga edino tudi osebno poznajo in razumejo. Kakšna je gospodarska prihodnost Slovenije v takšnem specifično slovensko neoliberalnem sobivanju ekonomije in politike, ni težko uganiti,” pravi Drenovec. •

FOTO: LEON VIDIC/BELO

Franček Drenovec je eden tistih mislecev, ki stanje v družbi skozi ekonomsko prizmo poslušalcu predstavi na razumljiv, predvsem pa drugačen način.